

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

*Актуальні проблеми історії, теорії та
практики художньої культури*

Збірник наукових праць

• ВИПУСК XXXVIII •

*Topical problems of History, Theory and
Practice of Artistic Culture*

Journal

Київ – 2017

Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури:
[зб. наук. праць; вип. XXXVIII]. – К. : Міленіум, 2017. – 279 с.

Запропонований увазі читачів збірник наукових праць є XXXVIII випуском із започаткованої науковою спільнотою серії наукових видань. Статті збірника пропонують різноманітність поглядів щодо розв'язання проблем у сучасній художній культурі.

Для викладачів і студентів гуманітарних вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться розвитком художньої культури України.

Редакційна колегія

Чернець В.Г. – д. філософії, професор, дійсний член (академік) Української академії наук (УАН), академік АН Вищої освіти України, ректор НАКККіМ – *голова редколегії*; **Овчарук О.В.** – к. пед.наук., доц., професор НАКККіМ – *головний редактор*; **Станіславська К.І.** – д. мист., проф. – *заступник головного редактора*; **Тахіяос А. Е. Н.** – д.і.н., проф., чл.-кор. (Греція); **Бадах Ю.Г.** – д. і. н., проф.; **Берегова О.М.** – д. мист., проф.; **Більченко Є.В.** – д. культ., доц.; **Бітаєв В.А.** – д. філос. н., проф., засл. діяч мистецтв України; дійсний член (академік) УАН, член-кор. НАМУ; **Волков С.М.** – д. культ., проф.; **Герчанівська П.Е.** – д. культ., проф.; **Гончарова О.М.** – д. культ., доц.; **Гронау-Осинська А.** – проф., doctor hab. (Польща); **Даниленко В.М.** – д. іст. н., проф., член-кор. НАН України, зав. відділу Ін-ту історії України НАН України; **Денисюк Ж.З.** – к.культ. – *відповідальний секретар редколегії*; **Єсипенко Р.М.** – д. іст. н., проф., академік АН Вищої освіти України; **Клаус К.** – д. філос. в галузі мистецтвознавства, габілітований (Німеччина); **Козлін В.Й.** – д. мист., проф.; **Кочубей Н.В.** – д. філос. н., проф.; **Кулешов С.Г.** – д. іст. н., професор; **Надольний І.Ф.** – д. філос.н., проф., академік АН Вищої освіти України; **Редя В.Я.** – д. мист., проф.; **Ржевська М.Ю.** – д. мист., проф.; **Панченко В.І.** – д. філос. н., проф.; **Петрова І.В.** – д. культ., проф.; **Сабадаш Ю.С.** – д. культ., доц.; **Сапенько Р.** – д. філос.н., проф., д. габілітований (Польща); **Сіверс В.А.** – д. філос.н., проф., проф. НАКККіМ; **Хюбнер Бенно** – д. філос. н., проф. (Іспанія); **Федотова О.О.** – д. іст. н.; **Федорук О.К.** – д. мист., проф., дійсний член (академік) НАМУ; **Школьна О.В.** – д. мистецтв., проф.; **Шульгіна В.Д.** – д. мист., професор.

*Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 07.10.2015,
№ 1021 як фахове видання з культурології та мистецтвознавства*

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 06.11.2015 р. № 1151 є фаховим виданням зі спеціальностей: культурологія; аудіовізуальне мистецтво та виробництво; образотворче мистецтво; декоративне мистецтво, реставрація; хореографія; музичне мистецтво; сценічне мистецтво

**Журнал індексується в міжнародних базах даних Index (PINC);
International Impact Factor Services; Google Scholar; Journals
Impact Factor; BASE; InnoSpace; Scientific Indexing Services**

Рекомендовано до друку Вченою радою НАКККіМ
Протокол № 14 від 30.05.2017 р.

За точність викладених фактів відповідальність несе автор

УДК 78.087.68 (477) «19»: 78.03 (477)

***Каблова Тетяна Борисівна**, кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри академічного
та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка;*

***Румянцева Світлана Віталіївна**,
старший викладач
кафедри академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка*

20

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ХОРОВОЇ КУЛЬТУРИ В СОЦІАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Мета роботи. Стаття присвячена вивченню регіональної хорової культури та висвітленню особливостей її дослідження у ХХ – початку ХХІ ст., що передбачає відслідкування її генези в контексті соціально-історичного розвитку та соціальних передумов щодо вивчення окремих аспектів української хорової культури. **Методологія дослідження** полягає у використанні компаративного та історичного методів, а також проблематика теми обумовлює використання контекстного та систематичного методів. Це дає змогу розглянути регіональну хорову культуру як частину загального культурно-історичного процесу. **Наукова новизна** полягає у визначенні та узагальненні специфічних аспектів та поглядів щодо вивчення регіональної хорової культури як предмету дослідження в наукових теоретичних працях ХХ-ХХІ ст. Розглянуто найбільш характерні ознаки цього явища в контексті соціальних реалій означеного періоду. Узагальнено основні фактори впливу на розвиток хорової культури відповідно до її регіональних досліджень. У статті також виокремлені основні складові хорової культури, які відображають особливості світоглядних детермінант науковців цього періоду. **Висновки.** У роботі висвітлені основні погляди щодо розгляду хорової культури регіонів і узагальнені специфічні риси її вивчення в теоретичних дослідженнях ХХ – початку ХХІ ст. Акцентовано увагу на головних соціальних передумовах для формування хорової культури окремих регіонів і національної хорової культури в цілому. Хорова культура в такому контексті дозволяє відобразити історичні світоглядні позиції, притаманні соціуму, сприяючи розвитку національної свідомості суспільства.

Ключові слова: хорова культура, регіональна культура, етнос, самоідентифікація.

***Каблова Тат'яна Борисівна**, кандидат искусствоведения, доцент кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета имени Бориса Гринченко;*

***Румянцева Светлана Витальевна**, старший преподаватель кафедры академического и эстрадного вокала Института искусств Киевского университета имени Бориса Гринченко*

Специфика изучения концепта региональной хоровой культуры в социальном контексте развития ХХ – начала ХХІ в.

Цель работы. Статья посвящена изучению региональной хоровой культуры и освещению особенностей ее исследования в ХХ-начале ХХІ в., что предусматривает отслежива-

ние ее генезиса в контексте социально-исторического развития и социальных предпосылок по изучению отдельных аспектов украинской хоровой культуры. **Методология исследования** заключается в использовании сравнительного и исторического методов, также проблематика темы обуславливает использование контекстного и систематического методов. Это позволяет рассмотреть региональную хоровую культуру как часть общего культурно-исторического процесса. **Научная новизна** работы заключается в определении и обобщении специфических аспектов и взглядов по изучению региональной хоровой культуры как предмета исследования в научных теоретических трудах XX-XXI вв. Рассмотрены наиболее характерные признаки этого явления в контексте социальных реалий указанного периода. Обобщены основные факторы влияния на развитие хоровой культуры в соответствии с ее региональными исследованиями. В статье также выделены основные составляющие хоровой культуры, отражающие особенности мировоззренческих детерминант ученых этого периода. **Выводы.** В работе освещены основные взгляды по рассмотрению хоровой культуры регионов и обобщены специфические черты ее изучения в теоретических исследованиях XX-начала XXI вв. Акцентировано внимание на главных социальных предпосылках для формирования хоровой культуры отдельных регионов и национальной хоровой культуры в целом. Хоровая культура в таком контексте позволяет отобразить исторические мировоззренческие позиции, присущие социума, способствуя развитию национального сознания общества.

Ключевые слова: хоровая культура, региональная культура, этнос, самоидентификация.

Kablova Tetiana, PhD in Arts, associate professor of the Academic and variety singing of the Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University;

Rumyantseva Svetlana, senior lecturer of the Academic and variety singing of the Institute of Arts, Borys Grinchenko Kyiv University

The specificity of exploring the concept of regional choral culture in the social context of the twentieth century

Purpose of Article. The article is devoted to the Cultural regional science, phenomenon of regional choral culture and highlighting features of the issues in the XX – XXIth centuries. The main purpose of the article is to examine the genesis of choral culture as a social and historical component, and consider the general components, which are typical for Ukrainian choral culture. **Methodology.** In this study the author uses comparative, historical, contextual and systematic methods. They allow the author to identify regional choral culture as part of the general cultural-historical process. **Scientific Novelty** The scientific novelty is the generalized concept of the specific features of regional choral culture as the subject of scientific research in theoretical works of the XX-XXI centuries. The most characteristic aspects of the study of this phenomenon in the context of the realities of the twentieth century are reviewed. The necessity of studying the regional choral culture as the means of perception and formation of the true picture of human existence is highlighted. The article shows the main parts of choral culture that reflect ideological determinants of the twentieth century. **Conclusions.** The analysing of the Cultural regional science is a necessary part of the entity vision of culture. In this context, the choral culture can reflect historical worldview in society and contribute to the development of national consciousness.

Keywords: cultural regional science, choral culture, ethnicity, identity.

Сьогодні дедалі більше досліджень демонструють підсилення уваги до детального вивчення української культури. Особливо це стосується сформованого в Україні наприкінці XX ст. напрямку регіональних культурологічних досліджень. Основна мета таких досліджень – це розгляд регіональної культури як структуроутворюючого компоненту загальнонаціональної культури. Культура будь-якого регіону унікальна. Своєрідність сформованих традицій та усталених норм існування культури ґрунтується на географічних, економічних,

політичних та соціальних особливостях території. При цьому відкривається певна генеза, яка поєднує українську культуру в цілому.

Однією з основних характеристик вивчення української регіональної культури є музичне мистецтво, зокрема хорове, яке займає одне з провідних місць у національній музичній культурі. Посилення інтересу до регіональної специфіки України, національної самоідентифікації, історичної пам'яті обумовлює необхідність створення цілісної й об'єктивної картини розвитку українського хорового руху. Саме хорова культура є найбільш історично усталеною та природною сферою музичної творчості, притаманній українській ментальності. Важливою складовою в такому випадку постає необхідність розкриття соціокультурного контексту у висвітленні регіональних особливостей хорової культури сучасності.

Вивчення регіональної специфіки сучасної хорової культури надає можливість дослідити розвиток музичної культури в національному, історичному та соціокультурному аспектах. Розгляд цих рівнів в дослідженні регіональної хорової культури формує актуальність даного дослідження.

Метою роботи є вивчення регіональної хорової культури та висвітлення особливостей її дослідження у ХХ – початку ХХІ ст., що передбачає аналіз її генези в контексті соціально-історичного розвитку.

Науковий інтерес до проблеми регіонального в контексті національного з урахуванням індивідуального розвитку музичної культури різних регіонів України є сьогодні підвищеним, оскільки через поглинання у змісті національної ідентичності культурних явищ, регіональних художніх традицій науковцями ці явища осмислюються як складна інтегрована єдність культурного простору нашої держави.

Регіональна хорова культура сьогодні постає частиною потужного міжнаукового, зокрема, мистецтвознавчого й культурологічного напрямку, сформованого сучасними дисертаційними дослідженнями, що присвячені різноаспектному вивченню музичної культури регіонів України, зокрема: Центральної (П. Ковалик, А. Литвиненко, Г. Локощенко, М. Ржевська, Р. Римар, О. Бадалов, Т. Мартинюк та ін.), Західної (І. Бермес, Р. Дудик, Л. Ігнатова, Л. Кияновська, Н. Костюк, Т. Куржева, О. Миронова, М. Новосад, Т. Росул, П. Шиманський, Г. Карась та ін.), Південно-Східної (А. Желан, С. Кириєнко, Т. Медведнікова, В. Мітлицька, Й. Миклашевський, О. Антоненко та ін.).

Актуалізація даного напрямку культурологічних досліджень почалася в роки здобуття незалежності України: сучасні вітчизняні науковці гостро відчували потребу створення якомога повнішої картини становлення української культури через пізнання регіонів – не абстрактну, а конкретизовану іменами, датами, подіями [3, 10-14]. Дослідник чернігівської хорової культури О. Бадалов відзначає, що «без регіональних досліджень неможливо уявити українську національну культуру у всьому розмаїтті її творчих проявів» [2, 3]. Кожен регіон має свою ідентифікаційну культурну парадигму, але розгляд динаміки хорової культури минулого століття дає змогу виокремити певну єдину соціально-історичну модель культурогенезу існування хорової культури, що є характерною майже для усіх регіонів України.

Основними носіями інформації щодо цієї динаміки без сумніву постають архівні документи, газетні публікації, афіші та документи, що демонструють контекст часових реалій певного історичного зрізу, відображають особливості життя творчих постатей, чия діяльність мала вплив на процес розвитку хорового руху. Вивчення таких джерел дає змогу не тільки отримати інформацію щодо діяльності того чи іншого колективу або виконавця. Аналіз та систематизація зазначеної літератури допомагає відтворити реальну історію соціокультурної еволюції в кожному з регіонів й підтвердити той факт, що історія хорового руху, певною мірою віддзеркалює не лише історію культури України, але й історію громадянського суспільства в цілому.

Це цілком логічно дає змогу вказувати на те, що в більшості досліджень можна побачити прояв двох основних складових культурно-історичного процесу: розвиток хорової культури в часи радянської влади та розвиток хорової культури часів Незалежної України.

Аналіз різноманітних наукових праць, які висвітлюють окремі регіональні особливості, дають змогу зазначити наступне. Хорова культура (передусім, як виконавська галузь) у радянський період була достатньо нормативним явищем й орієнтувалася на соціалістичні реалії. Найбільш поширеним була саме така до-звіллева форма діяльності населення як засіб суспільної організації та втілення пануючої тоді ідеології. На це була спрямована державна політика щодо розвитку соціально-культурної інфраструктури населених пунктів. В умовах формування соціокультурної системи держави радянського часу, «до хорових колективів залучали людей не лише за бажанням, а й за вимогами керівництва, а неучасть в огляді художньої самодіяльності розцінювалася як порушення партійної дисципліни... владою було встановлено суворий контроль над репертуаром» [1, 46].

Починаючи з другої половини ХХ ст., формується професійна музично-освітня система. Це сприяє більш стабільній підготовці кадрів та формуванню професійних колективів, а також усталенню системи спеціальної диригентсько-хорової освіти. Значно оновлюється репертуар, який базується на національній та європейській класиці. Але, звісно, найбільш масштабно починає свій розвиток хорове мистецтво у період незалежності, коли зміна соціокультурної парадигми в Україні наповнила регіональний хоровий рух новим культуротворчим змістом. Це зумовило масштабний професійний та аматорський хоровий рух, становлення самобутніх талановитих музикантів, які очолювали хорові колективи й досягали значних успіхів; активізацію хорової творчості вітчизняних композиторів тощо.

Сьогодні хорові колективи скеровують свою увагу у бік відродження національної культури та духовності. Це, передусім, виявляється в значному розвитку аматорського хорового виконавства, а саме: формуються самобутні українські національні хорові колективи та фольклорні ансамблі, фольклорні колективи етнічних груп, що мешкають в регіонах України (й тим самим впливають на різноманітність музичного забарвлення регіонів), аматорські хорові

колективи академічного спрямування). Головним фактором розвитку хорової культури постає піднесення національного духу країни.

Важливою складовою, що характеризує майже всю хорову культуру регіонів, є відродження традицій богослужбової хорової культури, тобто хорового духовного співу. Специфіка розвитку церковного хорового руху також відображає проблеми існування духовної культури у тоталітарному суспільстві, що дозволяє виявити умови відновлення церковної хорової культури напередодні розпаду СРСР, охарактеризувати стан богослужбової хорової культури у пострадянський період та в умовах незалежності.

Отже, регіональна хорова культура як особлива взаємодія системних компонентів, які є «проявом специфічної художньої діяльності, основою якого є прямий та зворотній зв'язок соціокультурних, художньо-естетичних та біофізичних факторів» [4, 16], постає як засіб мистецької комунікації, де синтезуються та відображаються загальнолюдські та соціально-історичні цінності. При цьому виникає певний комплекс дій, спрямованих саме на становлення хорової культури у виконавсько-комунікативному, організаційному, культурно-просвітницькому напрямках. Це дає змогу аналізувати концепт хорової культури як систему певних принципів та засобів відображення існуючого світобуття, що реалізується в культуротворчій діяльності як індивідумів, так і колективу в цілому та поданий в кінцевих хорових зразках як інтерпретаторсько-виконавських і як результат композиторської роботи, та які, як вказує О. Бадалов, несуть хорове значення і змісти; діяльнісним центром творчого процесу є виконавство, а засобом виконавства – хоровий колектив.

Таким чином, зазначимо, що в сучасній незалежній Україні, як і в усьому світі, все більшого значення набувають проблеми подолання глобалізаційної кризи та урбанізаційних процесів у суспільстві шляхом відродження духовних цінностей і багатовікових національних культурних традицій, розвитку культурної самосвідомості й самоідентичності кожної особистості, кожного громадянина держави. Тому сьогодні для вчених важливим завданням стало дослідження та переосмислення співвідношення регіональних, національних і загальнолюдських цінностей у сучасному українському суспільстві під впливом інформаційних і глобальних чинників

Хорова культура є потужним засобом самоствердження та етнічної самоідентифікації українського народу. Вона уособлюється як унікальне явище, як окрема культурологічна система в контексті світової культури. Осмислення та цілісне відтворення панорами історичного розвитку хорової культури України є важливим завданням вітчизняного мистецтвознавства й вбачається неможливим без докладного дослідження окремих регіонів країни. Відтак, з кінця ХХ століття чітко сформована тенденція до розгляду хорової культури певних регіонів України як окремого напрямку вітчизняного мистецтвознавства. Розвиток хорової культури різних регіонів має свої особливості, без врахування яких неможливе створення цілісної картини її національної специфіки.

Література

1. Антоненко О. М. Хорова культура Запорізького краю ХХ – початку ХХІ століть в аспектах музичної регіоналістики : дис. ... канд. мистецтвознавства : спец. 26.00.01 / Олександр Миколайович Антоненко; Нац. академія керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2014. – 296 с.
2. Бадалов О. П. Хорова культура Чернігівщини у соціокультурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століть: дис. ... канд. мистецтвознавства : 26.00.01 / Олег Павлович Бадалов; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2014. – 207 с.
3. Бермес І. Л. Український хоровий рух у контексті соціокультурних процесів ХІХ – початку ХХІ століття: дис. ... д-ра мистецтвознавства : 26.00.01 / Бермес Ірина Лаврентіївна; Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2014. – 437 с.
4. Лащенко А.П. Проблеми дослідження вітчизняної хорової культури // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського : Українське музикознавство. – К., 1998. – Вип. 28. – С. 13-24.

References

1. Antonenko, A. M. (2014). Choral culture of Zaporizhzhya region in XX – XXI centuries in the aspects of the musical regionalism: Candidate's thesis. Kyiv: National Academy of Managerial staff of Culture and Arts [in Ukrainian].
2. Badalov, O. P. (2014). Chernihiv region's choral culture in the context of socio-cultural area of Ukraine of the end of the 20th – the beginning of the 21st Centuries. Candidate's thesis. Kyiv: National Academy of Managerial staff of Culture and Arts [in Ukrainian].
3. Bermes, I. L. (2014). Ukrainian Choral movement in the context of socio-cultural processes of the 19th – the beginning of the 21st century: Doctor's thesis. Kyiv: National Academy of Managerial staff of Culture and Arts [in Ukrainian].
4. Laschenko, A. P. (1998) Issues of national choral culture studies. Naukovyi zhurnal, NMAU P.I. Tchaikovsky: Ukrainian musicology, 28 [in Ukrainian].

УДК. 17.023.31: 7.011.26

*Кузенко Петро Ярославович,
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного
мистецтва та реставрації
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

21

**РОЛЬ ОСОБИСТОСТІ МАЙСТРА В РОЗВИТКУ НАРОДНОГО
МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ ХІХ СТ.**

Мета роботи. Дослідження спрямоване на здійснення комплексного аналізу ролі особистості майстра в народному мистецтві Гуцульщини ХІХ ст. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні методів наукового дослідження: аналізу, синтезу, порівняльного та історико-логічного. Зазначений методологічний апарат дає змогу визначити чинники формування особистості народного майстра та встановити причинно-наслідковий зв'язок між його творчими досягненнями й тенденціями розвитку народного декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини. **Наукова новизна дослідження** полягає в здійсненні комплексного ана-

лізу процесу формування особистості майстра, зокрема, особливостей здобуття ним професійних знань і навиків. Особлива увага звертається на родинні традиції передачі художнього досвіду, творчі династії, навчання у провідних народних митців краю. Простежується вплив визначних народних майстрів на розвиток різних видів народного мистецтва регіону. **Висновки.** Особистість народного майстра-умільця мала визначальне значення для розвитку народного мистецтва Гуцульщини XIX ст. Талановиті майстри були творцями новітніх художніх форм та вишуканих творів мистецтва, а їхні знання та творчі засоби переймали не тільки учні, але й інші майстри регіону.

Ключові слова: майстер, народне мистецтво, традиція, ремесло, особистість.

Кузенко Петр Ярославович, кандидат искусствоведения, доцент кафедры изобразительного и декоративно-прикладного искусства и реставрации Прикарпатского национального университета имени Василия Стефаника

Роль личности мастера в развитии народного искусства Гуцульщины XIX в.

Цель работы. Исследование направлено на осуществление комплексного анализа роли личности мастера в народном искусстве Гуцульщины XIX в. **Методология исследования** заключается в применении методов научного исследования: анализа, синтеза, сравнительного и историко-логического. Указанный методологический аппарат позволяет определить факторы формирования личности народного мастера и установить причинно-следственную связь между его творческими достижениями и тенденциями развития народного декоративно-прикладного искусства Гуцульщины. **Научная новизна** исследования заключается в осуществлении ком-плексного анализа процесса формирования личности мастера, в частности, особенностей по-лучения им профессиональных знаний и навыков. Особое внимание обращается на семейные традиции передачи художественного опыта, творческие династии, обучение в ведущих народ-ных умельцев края. Прослеживается влияние выдающихся народных мастеров на развитие ра-зличных видов народного искусства региона. **Выводы.** Личность народного мастера-умельца имела определяющее значение для развития народного искусства Гуцульщины XIX в. Талант-ливые мастера были творцами новых художественных форм и изысканных произведений ис-кусства, а их знания и творческие средства перенимали не только ученики, но и другие мастера региона.

Ключевые слова: мастер, народное искусство, традиция, ремесло, личность.

Kuzenko Petro, PhD in Arts, associate professor of the Visual and Decorative Applied Art and Restoration chair, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Role of master's personality in folk art development of Hutsulshchyna in XIX century

Purpose of Article. Our study is oriented to realization of complex analysis of the role of master's personality in folk art development of Hutsulshchyna of XIX century. **Methodology.** The research methodology consists of the following methods – analysis, synthesis, comparison and historic-logical study. The mentioned methodological apparatus allows determining the factors of formation of folk master's personality and establish the cause-and-effect connection between their artistic achievements and tendencies of development of folk decorative-applied art of Hutsulshchyna. **Scientific Novelty.** The scientific novelty of study consists in the realization of complex analysis of the process of formation of master's personality, in particular, peculiarities of acquisition of professional knowledge and skills. The special attention is paid to family traditions of artistic experience, artistic dynasties among the leading folk artists of the region. We trace the influence of outstanding folk masters on the development of different types of folk art of the region. **Conclusions.** The personality of folk master was determinant for the development of folk art of Hutsulshchyna of XIX century. Talented masters were creators of novel artistic forms and decent works of art, and their knowledge and creative techniques were adopted not only by trainees, but also by the other masters of the region.

Key words: master, folk art, tradition, handicraft, personality.

Актуальність теми дослідження. Розвиток народного мистецтва Гуцульщини зумовлений працею народного майстра-творця, завдяки творчим здібностям, духовним переживанням та технічним навичкам якого виникають твори традиційного, передусім декоративно-прикладного мистецтва. Певні аспекти творчості народного майстра переважно в контексті аналізу тенденцій розвитку народного мистецтва регіону досліджували В. Білий, М. Гнатюк, О. Слободян, М. Станкевич, Т. Файник та ін. Проте, відсутнє окреме наукове дослідження, в якому розкрито процес формування творчої особистості народного митця та його особне значення в розвитку народного-декоративно-прикладного мистецтва Гуцульщини.

Мета дослідження – комплексний аналіз значення особистості майстра в народному мистецтві Гуцульщини ХІХ ст.

Виклад основного матеріалу. Народними майстрами традиційно прийнято вважати людей, які займаються певним ремеслом. На Гуцульщині вони мали різні назви, які переважно залежали від спеціалізації: «боднар», «кушнір», «сточник», «мосяжник», «майстер». Вправне володіння ремеслами, вміння виконувати художньо довершені речі спричинилися до особливої їх пошани серед народу. В українському фольклорі зафіксовано, зокрема, численні народні прислів'я, які величають працю майстра: «По роботі майстра пізнати», «Діло майстра величає», «Діло майстра боїться», «Добре тому ковалеві, що на обидві руки кує».

Особливою повагою серед гуцулів користувалися гончарі та майстри-будівничі. За народними переказами, саме гончарство вважається найдавнішим ремеслом, оскільки «сам Бог створив першу людину з глини». Здавна гончарство на Гуцульщині було одним із найпоширеніших ремесел, а гончарі серед майстрів вважалися «елітою». Це пояснюється тим, що вони мали спеціальне обладнання, зокрема, верстат і горн; уміли випалювати посуд і кахлі; володіли складною технологією розписної кераміки. Не менш важливим аргументом стало й те, що фарби й полива належали до так званої «хімії», й селяни трохи побоювалися гончарів, неначе їхні таємниці від «дідька», «чугайстра». Загалом гуцульська кераміка ХІХ ст., за оцінкою мистецтвознавців, – це художня система, в складній орнаментиці якої відтворено зображення людей, архітектури, звірів, птахів, рослин тощо, що вимагало особливого професіоналізму, на що був здатний не кожний навіть добрий гончар [9, 97].

Подібною характеристикою наділялася особистість майстрів-будівничих. Вони виконували багато складних і відповідальних операцій, а будівлі, споруджені майстром, були витвором його рук, ніби його дитиною, яка має своє обличчя: «Хата така, як характер у майстра». У народному світогляді будівничий набував специфічних, Богом наділених властивостей. Майстра шанували за його відповідальне ставлення до роботи, за знання, які він передавав іншим. Визнаного майстра з повагою називали «паном майстром». У традиційних народних поглядах – це своєрідна досконала особа, добра, лагідна, врівноважена людина. Майстер під час будівництва не міг лихословити, сперечатися, бути недобрим думками («погано подумати») про своїх колег, господаря, сусідів тощо [14, 886-887].

Майстрам-будівничим приписували також надприродні здібності, особливі знання й зв'язки з «нелюдською природою» та лісом. Вважалося, що професійніший майстер, то більші у нього можливості в спілкуванні з надприродними силами. Люди вірили, що майстер міг зробити так, що збудоване ним житло стане несприятливим або ж цілком не придатним для життя; незадоволений господарем майстер міг наслати на дім і його мешканців різноманітні нещастя: пожежу, бурю, хвороби тощо [14, 887].

Формування особистості народного майстра відбувалося в тісному зв'язку з природою, духовною та матеріальною культурою краю. З малих літ він засвоював народні звичаї, обряди, мав можливість оглядати твори мистецтва, створені попередніми поколіннями. Засвоєння першого художнього досвіду відбувалося переважно в сімейному, родинному колі. Існували родини, які спеціалізувалися на тому чи іншому виді мистецтва. Зокрема, в Косові проживала відома родина Павликів, в якій три покоління в ХІХ ст. були ткачами. Дід відомого культурно-освітнього діяча, письменника Михайла Павлика по материнській лінії – Я. Лисанюк, що жив на межі ХVІІІ–ХІХ ст., був управним ткачем. Його донька Марія, мати М. Павлика, також славилася ткацькими виробами. Вона навчила цього виду мистецтва свого чоловіка Івана, доньок Катерину та Олену [5, 74]. Деякі родини, приміром, такі, як Шкрібляків, виховали визначних майстрів з різних видів мистецтва.

Навчання в сім'ї правомірно вважається найдавнішою формою виховання майбутнього майстра. Упродовж віків вона була основною системою виховання нового покоління майстрів у різних промислах і ремеслах. Водночас не була ідеальним прикладом підготовки професійних кадрів, і це усвідомлювали літні майстри. У сім'ї можливо прищепити повагу до професії батьків, проте не завжди вдається сформуванати талановитого митця. Тому батьки, усвідомлюючи обдарованість дитини, намагалися віддати її на навчання до найкращого майстра. Провідні майстри також турбувалися про виховання наступників і брали на виховання талановитих дітей [8, 102]. На Гуцульщині відомі факти, коли батьки здібних дітей віддавали навчатися до знаних у краї майстрів. Таких, зокрема, учнів мали Василь Шкрібляк, Никор та Дмитро Дутчаки, Іван Баранюк та ін.

Шлях до досягнення художнього ремесла в окремих випадках наштовхувався на різні соціальні перепони. Нерозуміння близьких, рідних, бажання батьків дати своїй дитині більш «практичну» професію. Проте, як свідчить історія, талант і велике бажання молодих людей займатися улюбленою справою руйнувало всі перешкоди.

Одним із відомих народних майстрів регіону, якому важко довелося виборювати право на творчість, був гуцульський різьбяр і мосяжник Марко Мегединюк. Хлопець народився у багатодітній сім'ї заробітчанина. У дитячому віці любив вирізувати з дерева іграшки й будувати маленькі іграшкові водяні млини для молодших братів. Батькові це не подобалося, і він почав брати свого восьмирічного сина з собою на заробітки, щоб той звикав до фізичної праці. Проте Марко продовжував цікавитися різьбленням по дереву. Часто вечорами після праці

<i>Афоніна О.С.</i>	Художні прийоми «подвійного кодування» в синтезі мистецтв.....	118
<i>Бондарчук В.О.</i>	Дмитро Гнатюк – у боротьбі за естетичну ідентифікацію вітчизняного культурно-мистецького простору 1960-х років	128
<i>Дундяк І.М.</i>	Музеєфікація церковного мистецтва Прикарпаття (факти, постаті): друга половина ХХ – початок ХХІ століть	137
<i>Жук М.Й., Зенічев Д.В.</i>	Містобудівні аспекти формування предметно-ландшафтного середовища житлової забудови	146
<i>Іванников Т.П.</i>	Сюїта «Koynbaba» Карло Доменіконі: риси орієнталізму в італійській гітарній музиці	155
<i>Ієвлева В.П., Повх І.М.</i>	Роль міського дизайну в сучасному урбаністичному середовищі	169
<i>Каблова Т.Б. Румянцева С.В.</i>	Специфіка вивчення регіональної хорової культури в соціальному контексті розвитку ХХ – початку ХХІ ст.	179
<i>Кузенко П.Я.</i>	Роль особистості майстра в розвитку народного мистецтва Гуцульщини ХІХ ст.	184
<i>Світлична О.М., Цебрик А.В.</i>	Типові ознаки пластичної мови м'якої дитячої книги	194
<i>Фіалко В.О.</i>	Режисерсько-сценографічна складова театрального процесу України 1970-х років	203
<i>Шумакова С.М.</i>	«Театр станів»: синестетична природа дієво-енергетичного початку	209
<i>Василишина Н.А.</i>	Оссіанічна тема у французькому живописі та її значення в формуванні пейзажних парків Європи.....	216
<i>Гуренко Л.О.</i>	«Епоха без символу»: її культурологічна індикація Миколою Вороним	226
<i>Домашук Х.С.</i>	Арт-галерея в сучасному соціокультурному просторі України	232
<i>Корусь О.П.</i>	Мала пластика Дружківського фарфорового заводу.....	240
<i>Цзян Маньні</i>	Витоки «Бергамаської сюїти» К. Дебюссі: до історії створення та загальна характеристика	249
<i>Овсянніков В.Г.</i>	Поп-рок як складова популярної музичної культури України початку ХХІ століття.....	259